

9. DENEY ALTERNATİF AKIM DEVRELERİ

DENEYİN AMACI

Direnç, bobin ve kondansatörün alternatif akım tepkisini ölçmek.

DENEY İÇİN GEREKLİ CİHAZ VE MALZEMELER

- *Transformatör
- *Multimetre
- *Direnç
- *Bobin
- *Kondansatör
- *Bağlantı Kabloları

BİLGİ

Bir RLC devresine (Şekil 1), $V_g = V_m \sin \omega t$ şeklinde bir alternatif gerilim uygulandığında $\vec{V}_g = \vec{V}_R + \vec{V}_L + \vec{V}_C$ yazılabilir (Burada V_m , pik gerilimi veya gerilim genliğidir ve $\omega = 2\pi f = 2\pi/T$ 'dir). Ancak, burada gerilimlerin sayısal değerleri toplamı değil, vektörel toplamı geçerlidir. Devreden akan akım $I = I_m \sin(\omega t - \phi)$ şeklinde uygulanan gerilimden ϕ (faz açısı) kadar farklı fazda olacaktır. Burada büyüklük olarak

$$I_m = \frac{V_m}{\sqrt{R^2 + (X_L - X_C)^2}}, \quad Z = \sqrt{R^2 + (X_L - X_C)^2} \text{ : empedans (Ohm),}$$

$$V_{Rm} = I_m R, \quad R \text{ : direnç (Ohm),}$$

$$V_{Lm} = I_m X_L, \quad X_L = L\omega \text{ : indüktif reaktans (Ohm), } L \text{ : indüktans (H:Henry),}$$

$$V_{Cm} = I_m X_C, \quad X_C = \frac{1}{C\omega} \text{ : kapasitif reaktans (Ohm), } C \text{ : sığa (F:Farad),}$$

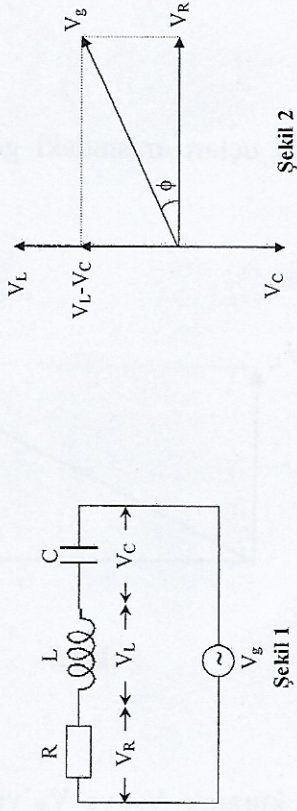
$$\tan \phi = \frac{(X_L - X_C)}{R}$$

ile verilir. Direnç üzerindeki gerilim, akım ile aynı fazdadır. Bobin üzerindeki gerilim,

$V_L = L \frac{di}{dt}$ olduğundan, akımdan $\pi/2$ kadar ileri fazda, kondansatör üzerindeki gerilim,

$V_C = \frac{1}{C} \int i dt$ olduğundan, akımdan $\pi/2$ kadar geri fazdadır. Faz vektörleri arasındaki bu ilişki

Şekil 2'deki faz diyagramında gösterilmektedir.

Şekil 2

Şekil 1

DENEY:

A. RC DEVRESİ

1. Şekil 3'teki devreyi,

- a) $R=1 \text{ k}\Omega$, $C=1 \text{ }\mu\text{F}$,
- b) $R=4.7 \text{ k}\Omega$, $C=1 \text{ }\mu\text{F}$,
- c) $R=1 \text{ k}\Omega$, $C=0.47 \text{ }\mu\text{F}$,
- d) $R=4.7 \text{ k}\Omega$, $C=0.47 \text{ }\mu\text{F}$,

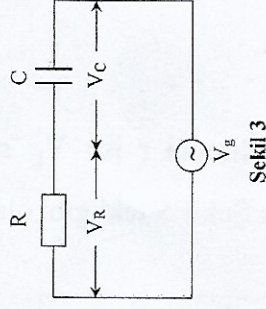
değerleri için ayrı ayrı kurarak V_g , V_R ve V_C 'yi ölçünüz (Multimetrenin AC Voltmetre kısmını kullanınız).

2. Her durum için, $V_R + V_C = V_g$ eşitliğini sınamız ve milimetrik kağıda *oranlı olarak* faz diyagramlarını çiziniz.

3. $f=50 \text{ Hz}$ ($1/s$) şebeke frekansı için,

$$\frac{V_C}{V_R} = \frac{X_C}{X_R} = \frac{1/C\omega}{R} = \frac{1}{RC\omega}$$

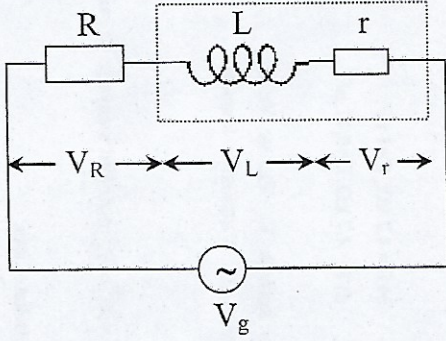
eşitliğinden $1 \text{ }\mu\text{F}$ ve $0.47 \text{ }\mu\text{F}$ 'lık kondansatörlerin ortalama deneysel değerlerini bulunuz.

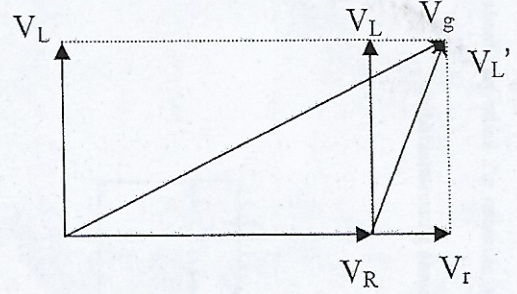
Şekil 3

B. RL DEVRESİ

Bobinin sarımlarının direnci r ise V_L' saf bir bobinin uçları arasındaki gerilim değildir. Bu yüzden, faz diyagramını Şekil 5'teki gibi olacaktır.

Şekil 4

Şekil 5

1. RL devresini $R=1 \text{ k}\Omega$ ve $R=4.7 \text{ k}\Omega$ için ayrı ayrı kurarak V_L' ve V_R 'yi ölçünüz. $\frac{V_r}{V_R} = \frac{r}{R}$ eşitliğinden V_r 'yi hesaplayınız.
2. Şekil 5'teki gibi faz diyagramını çizerek, $\frac{V_L}{V_r + V_R} = \frac{L\omega}{r + R}$ eşitliğinden L'nin ortalama deneysel değerini bulunuz (Pergeli V_L' kadar açarak V_R 'nin ucundan x-y düzleminde bir yay çizin. Bu sefer pergeli V_g kadar açın, başlangıç noktasından x-y düzleminde çizeceğiniz yay ile V_L' yayının kesiştiği noktayı belirleyin. Bu noktanın y düzlemine dik izdüşümü size V_L' 'yi verecektir. Yine bu noktanın x eksenine dik izdüşümünden V_r 'yi bulabilirsiniz).
3. $(V_r + V_R)^2 + V_L^2 = V_g^2$ eşitliğini sınavınız.

C. RLC DEVRESİ

1. Şekil 1'deki devreyi $R=4.7 \text{ k}\Omega$, $C=0.47 \text{ }\mu\text{F}$ ve L için kurunuz.
2. V_R , V_L' ve V_C 'yi ölçünüz. Deney B'deki bilgileri kullanarak V_r ve V_L' 'yi bulunuz.
3. $(V_r + V_R)^2 + (V_L - V_C)^2 = V_g^2$ eşitliğini sınavınız.
4. Faz diyagramını, deneysel değerler için milimetrik kağıda çizerek $\text{tg}\phi = \frac{X_L - X_C}{R}$ eşitliğini sınavınız.